

การดำเนินการกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 240 ได้บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจที่จะวินิจฉัยคดีโดยพิจารณาคำฟ้อง อุทธรณ์ คำแก้อุทธรณ์ เอกสารและหลักฐานทั้งปวงในสำนวนความซึ่งศาลชั้นต้นส่งมา และตามมาตรา 240 (2) ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ยังไม่เป็นที่พอใจในการพิจารณาฟ้องอุทธรณ์ คำแก้อุทธรณ์ และพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวน ให้ศาลมีอำนาจกำหนดประเด็นทำการสืบพยานที่สืบมาแล้วหรือพยานที่เห็นสมควรสืบต่อไปได้ ส่วนการดำเนินการกระบวนการพิจารณาในศาลฎีกานั้น ศาลฎีกามีอำนาจเช่นเดียวกับศาลอุทธรณ์ จากบัญญัติดังกล่าวข้างต้น ได้มีอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า การพิจารณาคดีในศาลสูงของไทย เป็นการพิจารณาใหม่ส่วนหนึ่งต่างหากจากการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น เพราะศาลอุทธรณ์และศาลฎีกามีอำนาจกำหนดประเด็นทำการสืบพยานที่สืบมาแล้ว หรือที่เห็นสมควรสืบต่อไปได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลสูงของไทยทำหน้าที่เพียงแต่ตรวจสอบการกระทำของศาลชั้นต้นเท่านั้น และเข้าใจไปว่าการพิจารณาของ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาเป็นการพิจารณาอันหนึ่งอันเดียวกันซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง โดยการดำเนินการกระบวนการพิจารณาของศาลสูงจะอาศัยเพียงแต่คำฟ้อง คำให้การ เอกสารพยานหลักฐานจากรายงานกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นเท่านั้น มิได้ให้คู่ความในคดีมีส่วนร่วมในการพิจารณาเลย นอกจากนี้ ในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง ศาลสูงจะวินิจฉัยจากบันทึกคำให้การของพยานบุคคลซึ่งเป็นการไม่ถูกต้อง เพราะความสามารถในการจดจำของพยานบุคคล และความน่าเชื่อถือของพยานบุคคล ย่อมไม่สามารถวินิจฉัยได้โดยปราศจากการสัมผัสตัวพยานบุคคลโดยตรง ดังนั้น การวินิจฉัยคดีที่กระทำกันอยู่จึงไม่สอดคล้องกับหลักตรรกศาสตร์และศาสตร์ใดๆ เลย กรณีจึงยังไม่เอื้ออำนวยต่อการอำนวยความยุติธรรมที่ดีและมีประสิทธิภาพ

วิทยานิพนธ์นี้จึงมุ่งศึกษา รูปแบบการดำเนินการกระบวนการพิจารณาในศาลสูง รูปแบบการตรวจสอบคำพิพากษา หลักการรับฟังพยานหลักฐานของไทย โดยเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาปัญหาว่าศาลสูงของไทยควรมีบทบาท รูปแบบการดำเนินการกระบวนการพิจารณาลักษณะใดเพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นศรัทธา และสามารถอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง

ผลจากการศึกษาพบว่า มีปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการดำเนินการกระบวนการพิจารณาของศาลสูงที่สำคัญได้แก่ การจัดรูปแบบของชั้นศาล รูปแบบการดำเนินการกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาและด้วยลายลักษณ์อักษรหรือเอกสาร การดำเนินการกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้น โดยเฉพาะการดำเนินการกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้น หากเป็นไปโดยรัดกุม รอบคอบ และมีการบริหารจัดการที่ดีตั้งแต่เริ่มแรกแล้ว จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญหากคดีขึ้นสู่ศาลสูงต่อไป ดังนั้น ในเบื้องต้น ควรจะปรับปรุงกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นที่สำคัญ โดยเริ่มตั้งแต่ การชี้สองสถาน ระบบบันทึกคำพยาน และบทบาทของศาลและคู่ความในการค้นหาข้อเท็จจริง เมื่อมีระบบการพิจารณาในศาลชั้นต้นที่รัดกุมและรอบคอบแล้ว การจะปรับปรุงการดำเนินการกระบวนการพิจารณาในศาลสูงก็จะง่ายขึ้น โดยให้ศาลอุทธรณ์มีการนั่งพิจารณาหรือสืบพยานในกรณีที่ต้องพิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งจะทำให้คู่ความยอมรับในคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์มากขึ้น และส่งผลดีต่อการพิจารณาในศาลฎีกาต่อไป จนในที่สุดอาจทำให้ไม่มีการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงขึ้นสู่ศาลฎีกาอีก ซึ่งจะทำให้ศาลฎีกาของไทยมีบทบาทเช่นเดียวกับศาลฎีกาของนานาประเทศต่อไป